

Kirkeblad

for Løgumkloster Sogn

23

august - september - oktober - november 2017

Bernard af Clairvaux og kirkens reformationer

Af Brian Patrick McGuire

“
Det er en gåde,
hvordan et
menneske, der
som ung valgte
at forsage verden
og gå i kloster,
endte med at
engagere sig så
lidenskabeligt
i kirkepolitik
”

Hvad har Luther og Bernard (jeg bruger den franske stavemåde) til fælles? Bernard levede i 1100-tallet (1090-1153) og Luther i 1500-tallet, men de er åndsbrødre. De var begge to optaget af at reformere den kristne kirke i overensstemmelse med de retningslinjer, de fandt i Evangeliet. Da Bernards bedste ven, Vilhelm af Sankt Thierry, indledte sin biografi om Bernard, omtalte han, hvordan Bernard havde »villet lade vore dags kirke genopblomstre i den apostolske nådes og krafts tidligere herlighed«. Vilhelm bruger det latinske ord *reflorere*, at genopblomstre, men tanken er tæt på det ord som kom til at betegne Luthers indsats, reformare.

Både Bernard og Luther bidrog til den kristne kirkes reformationer. Bernard var med til den klerikale reformation

(ca. 1050-1150), hvor kirken sagde fra over for fyrsternes overmagt og skabte afstand til verdsligheden. Denne frigørelse muliggjorde den næste reformation, den pastorale (ca. 1150-1250), hvor kirkens folk engagerede sig mere end nogensinde i at prædike Guds ord til folket. Den dag i dag tror mange, at middelalderens præster prædikede på latin, men det gjorde de slet ikke. I hver sognekirke var der prædiken på folkesprog, og da Bernard rejste Europa rundt og prædikede, brugte han folkets sprog, eller hans ord blev oversat på stedet.

Den store forskel mellem Bernard og Luther er selvfølgelig, at den første forblev i kirken mens den anden kom til at etablere en ny kirke. Men Luther beundrede Bernards liv og skrifter og kendte dem indgående. Han indså, at der var en dybfølt spiritualitet hos

Bernard, der afspejles specielt i hans prædikener over Høj-sangen.

Det er en gåde, hvordan et menneske, der som ung valgte at forsage verden og gå i kloster, endte med at engagere sig så lidenskabeligt i kirkepolitik. Men Bernard kunne ikke lade være. Allerede som ung abbed i Clairvaux i 1120'erne begyndte han at skrive til andre abbeder om deres pligter. I 1130 accepterede han en invitation til at deltage i et kirkemøde i nærheden af Paris, og her valgte han at støtte pave Innocens 2. i dennes kamp mod den anden pave, Anaklet. Bernards stemme blev afgørende, men opgaven krævede næsten ni år af hans liv og flere rejser til Italien og en enkelt rejse til Sydfrankrig.

Det er svært at forestille sig, hvordan det var for denne

spinkle mand med mavebesvær og andre helbredsproblemer at tage ud på lange og krævende rejser. Men Bernard fik støtte af sine brødre - i begyndelsen familiemedlemmer, der blev klosterbrødre. Den vigtigste var Gerard, der blev Clairvauxs kældermeester og tog sig af økonomien. Ber-

nard kunne ikke undvære ham på sine rejser, men i 1139 da de nåede tilbage til Clairvaux, døde Gerard. Bernard afbrød en af sine prædikener til sine munke for at udtrykke sin sorg og tab. Selv om han mente, at Gerard nu var hos Vor Herre, kunne Bernard ikke acceptere, at Ge-

rard var gået bort. For Bernard var kærlighed iblandt venner og slægtninge noget, som kunne tages med ind i klosterlivet.

Bernard elskede sine venner, men forfulgte sine fjender. Han er blevet kendt for at have arbejdet for at få fordømt den store teolog Peder Abelards skrifter om Guds treenighed. I den moderne fortælling er det næsten altid Abelard, der fremtræder som vejen til vor tid, mens Bernard er »mørk middelalder«. Sådan var det ikke: Bernard var den første europæer, der åbnede den verden, som vi nu befolker.

Og hvad med de ca. 300 klostre der blev grundlagt fra Clairvaux i Bernards levetid? Også heroppe i Danmark med Esrum og Sorø og flere andre? Ja, det var også Bernard, der efterlod nye klostre, hvorend han kom. Cistercienserne nåede til Nordnorge og Sicilien og blev en europæisk orden, i høj grad takket være Bernards indsats.

Ora et labora

– Bed og arbejde – et motto af verdslig oprindelse?

*Benedikt af Nursia,
malet ca. 1325.
Relikvieskabet,
Løgum klosterkirke.*

Den latinske sentens ora et labora, der betyder »bed og arbejde«, er almindelig kendt som benediktinerordenens motto. Ofte hægtes dette motto også på cistercienserordenen, som Løgumkloster tilhørte i middelalderen. Jævnligt finder man udtrykt, at disse ord hidrører fra den klosterregel, som blev formuleret ca. år 500/535 af munkefaderen Benedikt af Nursia (ca. 480-547). Og ikke sjældent er disse ord citeret som Benedikts »slagord« eller »ordsprog«. Her nogle eksempler fra internet og trykt litteratur, fra både gejstlige og verdslige forfattere:

»Ora et labora« er et gammelt latinsk udtryk, der stammer fra 529, hvor Benedikt af Nursia stiftede benediktinerordenen (1). Benedikt af

Nursias ordsprog: »Ora et labora« ... (2). Cistercienserordenen blev dannet i Frankrig som en reaktion mod benediktinernes overvældende pragtudfoldelse i bygninger og gudstjenesteformer samt mod en snigende magelighed. Man ønskede at vende tilbage til Benedikts oprindelige regel og genoptog hans slagord: bed og arbejde (3). Den hellige Benedikt ... blev det vesterlandske klostervæsens fader. Han formulerede slagordet ora et labora, bed og arbejde ... (4). »Bed og arbejde«, lød Benedikts bud til munkene (5). Det er imidlertid en misforståelse, at sentensen »bed og arbejde« stammer fra munkefader Benedikt, endsi-ge fra Benedikts klosterregel. Sentensen med ordparret i den prægnante bydeform findes simpelthen ikke i Benedikts regel eller i de kildelignende fortællinger om Benedikts levned, som blev forfattet ca. 593 af Gre-

gor den Store (pave 590-604). Dette står fast, men hvorfra udtrykket ellers stammer, er ikke klarlagt. Ifølge benediktinernonnen søster Marie-Benoît Meeuws skal udtrykket stamme fra en bog om munkelivets principper og Benedikts regel, som blev udgivet i 1880 af abbed Maurus Wolter (1825-1890) fra det sydtyske benediktinerkloster Beuron. Her nævnes »denne gamle og ærværdige munkedeviser: »Bed og arbejde!« (6) - men Wolter giver ingen henvisning i forbindelse hermed. Maurus Wolter sigtede ikke til benediktinerne specielt, men til munke generelt. Hans ord fængede imidlertid blandt hans ordensfæller, og i løbet af nogle årtier blev sentensen antaget af både benediktinere og den øvrige verden som en ramme karakteristisk af benediktinsk livsførelse. Det kraftfulde motto fandt vej til talrige institutioner af forskellig

*Maurus Wolter,
abbed i Beuron
1863-1890.
(Wikimedia)*

*Ovnplade fra Freus-
burg (?) ved Köln. Ca.
1700. (Wikimedia)*

*Salomon Sartors bogtrykker-
mærker fra 1619 (t.v.) og 1621
(t.h.). (Haugsted 1955 & 1956)*

art. Undervejs sneg misforståelsen sig ind, at det var Benedikts ord, og at de fandtes i hans regel. Det er vel muligt, at sentensens første forekomst i benediktinersammenhæng skyldes Maurus Wolter og hans bog fra 1880, men udtrykket som sådan er langt ældre. Det kan følges bagud i tid gennem nogle eksempler: Den skotske Ramsey-klan har ora et labora som motto. Fra året 1756 findes Dr. George Ramsey's testamente hos notaren i Norfolk, Virginia, forsynet med et segl, der viser familiens våben med familiens motto ora et labora (7).

En ovnplade fra ca. 1700, formentlig støbt i Freusburg ved Köln, viser scener fra jernproduktionen; i en oval kartouche forneden i midten ses

teksten ORA ET LABORA (8). Bogtrykker Salomon Sartor, der var virksom i København fra 1612 til 1644, brugte sentensen på sine bogtrykkermærker i 1619 og 1621 (9). En foreløbig ældste forekomst af sentensen findes i David Ulrichs »stambog« (der omtrent svarer til vor tids poesibog). David Ulrich (1561-1626) var i sine senere år notar i Zerbst (mellem Magdeburg og Wittenberg). 1585 skrev Joachim Nitze i Celle i stambogen:

Ora et labora Joachim Nitze scribebat 18 Julij anno 85. Cellis. (10) [Bed og arbejde Joachim Nitze skrev dette den 18. juli år 1585 i Celle.]

Uden tvivl vil sentensen være at finde i kilder længere tilbage. Hvor langt tilbage man vil kunne nå, er umuligt at

forudse. Men derimod kan man forudse, at det vil lønne sig at lede i verdslige kilder, eftersom de gejstlige kilder allerede synes omhyggeligt gennemsøgte og formentlig udtømte. Hvis man forlader den gængse opfattelse, at »bed og arbejde« primært har relation til Benedikt, hans regel, hans orden eller munke/nonner overhovedet, kan man spejlvende sentensen til »arbejde og bed«. Med mindre vægt på ORA og mere vægt på LABORA kan man øjensynligt finde kilder, der har lidt mere relation til arbejde end til bøn. Bogtrykkeren i København og arbejderens i den tyske jernindustri synes nærmere mottoets oprindelse end Benedikt og det vesterlandske klostervæsen.

Niels T. Sterum

Noter:

- (1) Kim Legarth; <http://www.webpastor.dk/author/admin/page/2/> (1.2.2017).
- (2) Elisabeth Lidell; <http://www.retraete.dk/index.php/retraeteledere> (1.2.2017).
- (3) Hans Krongaard Kristensen: I: Middelalderens Danmark. Per Ingeman red. København 1999/2001, s. 265 f.
- (4) Hans Krongaard Kristensen: I: Dagligliv i Danmarks middelalder. Else Roesdahl red. Århus 2004, s. 316.
- (5) Niels-Knud Liebgott: Middelalderen i Danmark. 3. udg., 1. opl. København: Aschehoug. 2004, s. 150.
- (6) Marie-Benoît Meeuws: "Ora et Labora": devise bénédictine? Collectanea Cisterciensia, 54 [1992], s. 193-219; især s. 213 f.
- (7) <http://www.electricscotland.com/webclans/ntor/ramsay3.html> (1.2.2017).
- (8) [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BGH_Ofenplatte_ora_et_labora_\(01\)_2007-02-08.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BGH_Ofenplatte_ora_et_labora_(01)_2007-02-08.jpg) (1.2.2017).
- (9) Haugsted, Mogens: Ældre danske bogtrykker- og forlæggermærker. Fund og Forskning, Bd. 2 (1955), s. 49, & Bd. 3 (1956), s. 45. Om Sartor, se Ilse, Harald: Bogtrykkerne i København ca. 1600-1810. København 1992, s. 43-47. (10) <http://www.dhm.de/texte/stammBuch/pdf/WGSB.pdf> [s. 359] (1.2.2017).

Reformationsfejringen 2017 kulminerer - og klinger ud

Så nærmer datoen sig, som har givet anledning til hele reformationsfejringen over det ganske land. Den 31. oktober 1517, hvor Luther slog sine 95 teser op på kirkedøren til slotskirken i Wittenberg og egentlig uden at ville det satte en lavine i gang. De 95 teser (sætninger) var ment som et kritisk diskussionsindlæg af den omsiggribende afladshandel i samtiden.

Men begivenhederne tog som bekendt fart. Luther blev dømt som kætter og ekskommunikeret af paven den 3. januar 1521 og få måneder efter erklæret fredløs af kejser Karl den 5. på Rigsdagen i Worms, i realiteten en dødsdom. At se sig nødsaget til disse magtfulde forholdsregler viser noget om, hvordan samtidens øverste betragtede Luther og den bevægelse, han satte i gang.

Men det viser sandelig også noget om Luthers format og

mod. For hans læsning af de bibelske skrifter, især af Paulus' breve, overbeviste ham om, at Pavekirken var alvorligt afsporet. Mennesket skal ikke forsøge at gøre indtryk på Gud gennem gode gerninger, Guds frelse er helt og holdent Guds gave til det uperfekte menneske. Vi er tilgivne syndere – og det betyder, at vi nu frit kan koncentrere os om det, der er hovedsagen, nemlig at tjene Gud og medmennesket. Luther understregede princippet om et kristent menneskes frihed ved at fremhæve, at Gudsforholdet først og fremmest er baseret på Guds eget ord og menneskets samvittighed. Ikke på kirkens embeds- og magtapparat.

Reformationsbevægelsen har - som jubilæumsåret også bekræfter - sat sig mangfoldige spor, både i vores del af den kristne kirke og i samfundet. Luther kan vi takke for, at Bibeloversættelser fik så hurtig

udbredelse, at der synges - og stadig skrives nye - salmer i en gudstjeneste på folkets eget sprog. Han var desuden en stærk fortaler for børn og unges skolegang, han opvurderede arbejdet, fordi han anså arbejdet for en måde at tjene medmennesket på. til at tjene medmennesket, og han gik skarpt i rette i sine prædikener og skrifter med griskhed og skamløse forretningsmetoder. Men Martin Luther havde også sine stærkt usympatiske sider, som når han angreb sin samtids jøder og jødedom i vulgære vendinger eller opfordrede fyrstemanden til at slå oprørske bønder ned som gale hunde.

Luther var et menneske, præget af sin samtid, på godt og ondt!

To nulevende danskere, som står hhv. uden for den kristne kirke og befinder sig i den katolske kirkes rækker, har blik for både de positive og nega-

tive sider ved Reformationen. Den første er den danske kvindelige muslim og imam i Mariammoskéen i Købmagergade i København, religionssociolog *Sherin Khan-kan*. Hun siger bl.a. til spørgsmålet om, hvad der er det bedste ved Reformationen: - Det er, at den gav mennesker direkte adgang til Gud. Luther udfordrede de etablerede patriarkalske systemer og skabte lige vilkår for alle. Det gør, at alle har lige adgang til Gud. I Mariam-moskéen (dansk kvindemoské) gør vi det samme, for at ingen skal stå over andre. Vi forsøger at fusionere eliten med det folkelige. Vi går tilbage til kilderne og danner os et begreb om reformation og udvikling, det var det samme som Luther gjorde. Handlinger som disse tjener til inspiration for os. (Kristeligt Dagblads Reformationsavis, 2017). Den anden er katolik og kirkehistoriker ved Københavns

Universitet, *Sebastian Olden-Jørgensen*. Han svarer på spørgsmålet om, hvad der er det værste ved Reformationen, bl.a.: - Det værste ved Reformationen er kirkesplittelsen og den strid og ufred, der fulgte. Den kirkelige enhed gik tabt, da Luther brød med traditionen og Rom. Det var et stort tab. Personligt synes jeg også, at Reformationens skabelse af statskirkeligheden er problematisk. Det åbner for en instrumentaliserings af kirke og tro, fordi Reformationen helt bevidst afskaffede kirkens selvstændighed og lagde kirken i verdslige politikeres hænder (samme sted).

Reformationen er ikke en statisk lære eller et afsluttet kapitel. Et godt protestantisk princip er, at kirken altid skal reformeres (semper reformanda est), altid skal se sig selv i lyset af kristendommens kerne - og derfor være åben for teologisk selvkritik til hver en tid. Må reformationsjubilæet også være et bidrag hertil!

Sten Haarløv

Reformationsfejring i Tønder provsti august - november 2017:

Katekismus gudstjenester

Tirsdag den 15. august kl. 19.00
i Løgumkloster kirke v. Sten Haarløv

Torsdag den 14. september kl. 19.00
Toftlund kirke v. Marianne Zeuthen

Musikarrangementer

Tirsdag den 10. oktober kl. 20.00
Luther i tekst og musik Christina Meißner,
cello Eberhard Harbsmeier, læsning

Onsdag den 11. oktober kl. 19.30 i
Tønder Kristkirke Reformationskoncert
med Ensemble Zimmermann og
Anna Maria Wierød

Lørdag den 28. oktober kl. 16.00
i Løgumkloster Kirke
»Reformatorisk Refugium« af Leon Tschol
ved Nordschleswigsche Musikvereinigung

Foredrag

Onsdag den 6. september kl. 19.30
i Dormitoriet, Løgumkloster:
»Livet ifølge Luther«,
v. fhv. rektor Eberhard Harbsmeier.

Torsdag den 21. september kl. 19.30
i Løgumkloster kirke:
»Luthers Käthe« – et spil om
reformationen, v. teolog og skuespiller
Merete Arnstrøm

Tirsdag den 3. oktober kl. 19.30
i Dormitoriet, Løgumkloster:
»Luther, Hitler og jøderne«, v. arkiv-
og forskningschef Mogens Rostgaard
Nissen.

Udstillinger

»Protestantisk præstegårdskultur«,
i Dormitoriet, Løgumkloster
(3.- 30. september 2017)

»Luther og jøderne«, i Dormitoriet,
Løgumkloster (3.-10. oktober 2017)
- se omtale andetsteds i bladet!

Reformationsgudstjeneste

tirsdag 31. oktober 2017 kl. 19.00
Reformationsgudstjeneste i Tønder
- fælles for hele provstiet.
Efter gudstjenesten serveres Luther-øl

Vi bringer her Luthers seglmærke som afslutning på Reformationsfejringen anno 2017

Luther-rosen

Luther-rosen er Luthers teologi i billedform. Han designede selv rosen, som han første gang brugte i 1517 på et brev til sin ven, juristen Christoph von Scheurl. Han fik siden fremstillet en signering med rosen. Det blev til Luthers seglmærke, som han brugte på sine breve og skrifter, som bevis på, at de var ægte.

Den såkaldte Luther-rose var Martin Luthers familievåben. Den har i midten et sort kors i et rødt hjerte som tegn på, at den retfærdige skal alene leve af troen på den korsfæstede Kristus. Luther har selv forklaret, at hjertet skal være i rosen for at vise, at troen giver glæde. Rosen er ikke rød, men hvid, fordi det er englernes farve. Rosen står i et himmelblåt felt, fordi glæden er begyndelsen til den

himmelske glæde. Rundt om det hele er en gylden ring,

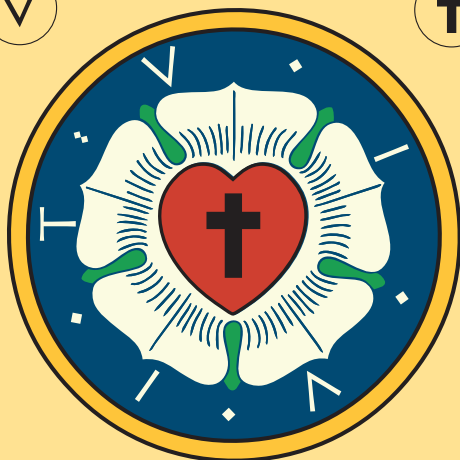
fordi glæden i himlen ligner ringen uden ende er og værdifuld som guld.

VIVIT
Betyder "han lever"
på latin.

Sort kors
Lidelse og død, men
også opstandelse.

Blå himmel
Den himmelske
glæde.

Rødt hjerte
Menneskets hjerte i
sin naturlige farve.

Gylden ring
Den evige, himmelske
salighed.

Hvid rose
Troens glæde,
trøst og fred.

(Kilde: <http://www.folkekirken.dk/om-troen/reformation/luther/luther-rosen> og Kristeligt Dagblads Reformationsavis).

Også på Løgumkloster kirkes kirkegård har reformationsåret været markeret, idet kirkegårdens leder Christian Hansen dekorerede med gran en Luther-rose ved indgangen til kirken. Se foto ovenfor.

Folkemøde i Ribe

- I anledning af 500-året for Reformationen
torsdag den 12. - søndag den 15. oktober 2017

Reformationsudvalget for Ribe Stift har fremtryllet et imponerende program for fejringen af 500 året for Reformationen, den 12. - 15. oktober, alle dage fra kl. 8.00 til 22.00.

Her er for enhver smag, lyst og interesse, lige fra reformatoriske byvandring, gudstjenester, bordtaler og salonkultur, teater og debatter til borgmesterdebatter, filmfestivaler, morgensang i Domkirken, kunststillinger, kabaret, koncerter for børn (Sigurd Barret), børnekortræf m.m.

Gå selv allerede nu ind på Ribe Stifts hjemmeside: folkemodeiribe.dk/folkemoede/ - og bliv orienteret. Eller rekvirer de trykte programmer, som vil ligge fremme i vores kirke og på biblioteket, når programmerne foreligger medio august.

Domprovst Jens Torkild Bak skriver bl.a. i sin velkomsthilsen til Folkemødet:

Kære interesseret

Den 12. - 15. oktober 2017 markerer Ribe Stift 500-året for Reformationen med et folkemøde i Ribe. Det sker i et samarbejde med de otte kommuner i stiftet samt en række institutioner og enkeltpersoner.

Snart sagt intet område af det danske samfund kan siges at være uberørt af Reformationen og de forandringer, som fulgte. Under folkemødet vil der blive sat fokus på fem aktuelle temaer, som på forskellig vis kan spejle sig i nogle af den lutherske reformations centrale ideer, selv om tiden er blevet en anden, og udfordringerne kræver andre formuleringer i 2017

- Hvad er staten til for?
- Individ og myndighed
- Frihed
- Hånd og ånd
- Mennesket i en affortryllet verden

Selv om foredrag og diskussioner bliver en vigtig del af folkemødet, vil du som deltager kunne opleve meget mere end det i Ribe by i tiden fra torsdag eftermiddag til søndag eftermiddag.

Et detaljeret program foreligger 20. juni på Folkemødets hjemmeside (se ovf.).

Bemærk, at der kan være tilmelding til nogle af arrangementerne. Jeg håber at se dig til folkemødet.

Hvis du kommer, er jeg sikker på, at Ribe By vil gøre alt for at leve op til værtsskabets forpligtelser.

*Jens Torkild Bak
Domprovst
Formand for Ribe Stifts
reformationsudvalg*

5 hurtige spørgsmål

Til menighedsrådsmedlem Lone Duus

Hvilken rolle spillede kristendommen i din opvækst?

Den spillede ikke anden rolle end, at alle 4 børn blev døbt og konfirmeret, og jeg blev sendt i søndagsskole som 5-årig. Vi gik aldrig i kirke. Så min interesse for Gud og kristendom startede først, da jeg var 46 år på min yngste datters konfirmationsdag. Jeg hørte en stemme i det ene hjørne af værelset, som ledte mig ind i det kristne univers. De oplevelser af metafysisk karakter, der fulgte efter dette og senere flere kald, betød, at jeg opsøgte viden om kristendom, og jeg begyndte at gå i kirke næsten hver søndag hos den samme præst i Brabrand. Jeg havde et behov for at føle mig genkendt og for at kunne sætte oplevelserne ind i en kristen sammenhæng.

Er der et særligt område inden for menighedsrådets indsatsområder, som du gerne vil fremme og hvorfor?

Jeg er meget optaget af diakoni, fordi det er udtryk for et ønske om fællesskab, alle mennesker skal føle sig som ligeværdigt medlem af byen, sognet. Uanset deres situation og position i samfundet. Vi har brug for hinanden. Den, der udøver diakonien, får lige så meget ud af kontakten, som den der modtager hjælpen. En dag kan det være mig selv, der har brug for hjælp. En dag bliver jeg f.eks. besøgsværtin og ikke besøgsvennen.

»Sandelig siger jeg jer: Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig«. Matt.25, 40-41. Det er kærligheden, vi bliver målt på.

Hvordan ser du folkekirkens betydning i lokalsamfundet?

Den betyder, at her har du et sted, hvor du kan møde andre ud fra et fælles grundlag, selvom vi kan være der af forskellige grunde og med forskellige behov. Kirken bliver et åndeligt og socialt kraftcenter, som tager hånd om os i glæde og sorg. Hvor skulle vi ellers gå hen og blive mindet om evangeliet og Guds kærlighed? Jeg vil sige som Kristian Leth: »Hvis ikke verden er mystisk, så forstår jeg den ikke«. Gud er mystisk.

Er der noget du savner i folkekirken og ved gudstjenester?

Jeg savner stilheden i folkekirken og dermed, at vi vender os væk fra verden og os selv for en stund for at være i Guds nærvær og lytte til ham. Lytte indad. Kristen meditation f.eks, er jo det

modsatte af selvoptagethed, så det kontemplative er vi ikke gode til i den protestantiske kirke. Min egen vej til Kristus gik jo gennem erfaringen og ikke kun gennem bøger og kirkegang. Gudstjenestens opdeling er fin, det afhænger jo af de tilstedeværende: præst, menighed, organist og kirketjener om nærværet og de hellige øjeblikke opstår. Men fornyelse må gerne ske f.eks. i form af andre bønner.

Hvorfor er du gået ind i menighedsrådsarbejdet?

Jeg er glad for min kirke og vil gerne bidrage til, at den fungerer så godt som muligt for så mange som muligt. Vi lever på en gammel tradition fra disciplenes tid, som må og skal bevares.

Nyt fra Løgumkloster Menighedsråd

Februar - marts - april - maj 2017

Orientering fra formand

Den 7. marts var kirkeminister Mette Bock på besøg for at høre om processen i forbindelse med kirkens renovering. Der var stor ros fra både stiftet og ministeren mht. måden, processen blev håndteret på. Kirsten Moesgaard og Gertrud Yde Iversen var den 8. april til generalforsamling i cisterciensernetværket www.cister.eu. Til næste år afløses Gertrud Yde Iversen af sognepræst Sten Haarlov.

Der har været god tilslutning (30 deltagere) til Povl Søndergaards fortælling i kirken i forbindelse med Kunstrunden i påsken.

Orientering fra kasserer

Årsregnskabet for Løgumkloster Sogns menighedsråd blev godkendt og afleveret den 21. marts 2017.

Orientering fra kirkeværg

Det blev besluttet at ansøge provstiet om at omfordele midlerne, så vedligeholdelsen

af kulsakker og indkøb af selvkørende katafalk sættes på budgettet i 2018 og i stedet for søges der om at indkøbe en el truck til kirkegården. Den årlige besigtigelse af ringmuren har været afholdt. Vedligehold gennemføres i forsommeren. Der skal laves et forprojekt vedrørende en kommende gennemgribende renovering og fornyelse af dele af ringmuren.

Nyt fra sognepræsten

Kirkesangbogen præsenteres på en højskolesangaften i Kapitelsalen i efteråret 2017. Igen har der været et fint forløb med minikonfirmander. Holdet bestod af 13 mini'ere. Og forløbet afsluttedes traditionen tro med vellykket udflugt til Udbjerg kirke (Foto andetsteds i dette kirkeblad).

Orientering fra udvalg:

Dåbsklude

Menighedsrådet og sognepræsten, har besluttet, at der

forsøges at finde frivillige til at strikke dåbsklude, som fremover skal bruges frem for stofservietter, dåbskluden er samtidig en dåbsgave fra menigheden.

Klosterruteudvalget

Udvalget har været til møde i Døstrup vedrørende Klosterrutens 10 års-jubilæum. Der er i den anledning planlagt en tur ad Klosterruten fra Helsingør til Frederikshavn. Der er tale om en stafettur, og man kan være med på kortere strækninger. Gruppen kommer til Løgumkloster den 12. juli, hvor de har hviledag. Der vil blive arrangeret nogle forskellige aktiviteter. Læs mere på www.klosterruten.dk

Diakoniudvalg

Der har været vennetræf med besøg fra Sognets dagligstue i Tønder. Tønder Kommune har forespurgt, om menighedsrådet kan hjælpe med støttepersoner til demente. Menighedsrådet vil gerne

starte projektet op. Sorggruppen begynder sit arbejde i juni.

Børn og unge-udvalg

Plant et træ-arrangementet den 9. maj var en rigtig god begivenhed.

Fremadrettet vil spejdergrupperne og minikonfirmanderne blive inviteret til at medvirke med indslag i gudstjenesterne for børn.

Der er brug for frivillige, praktiske hjælpere til at støtte arbejdet med børn.

Musikudvalg

Der er godt samarbejde med skolen. Der er pt. 22 med i børnekoret. Der er kommet 14 nye »spirer« til spirekoret.

Gudstjenesteudvalg

Det blev besluttet, at aftensangen i fasten indledes med et kort prælude. Interludiet fastholdes. Dette gennemføres fra 2018.

Elsesmarie Dam-Jensen

Konfirmand- forberedelse 2017/2018

Konfirmandunder-
visningen begynder for
Distriktsskolens vedkom-
mende fredag den 8. sep-
tember kl. 8.15 - 14.00
i konfirmandstuen,
Storegade 7.

Friskolen har første
undervisningsdag samme
sted fredag den 15. sep-
tember kl. 13.00 - 15.00
De efterfølgende under-
visningstider er blevet
oplyst ved konfirmand-
indskrivningsaftenen i
juni måned.

Konfirmationerne i 2018 er for:

Distriktsskolen fredag den
27. april 2018 kl. 10.00
(Bededag),
Friskolen lørdag den
28. april 2018 kl. 10.00
Den Tyske Skole lørdag
den 5. maj 2018 kl.
10.00.

Fotograf Jane R. Ohlsen

Konfirmander 2017 Distriktsskolen, Løgumkloster. Konfirmeret fredag den 12. maj 2017 kl. 10.00

Kasper Thimsen Andersen
Laura Emilie Brodersen
Line Brodersen Dahl

Tessa Offenbach Christiansen
Mathilde Larssen Frandsen
Kira Brandt Ludvigsen Giesow
Louise Holm
Jes Benjamin Van Den Heuvel
Lasse Jensen
Emilie Østergaard Jönsson
Laura Møller Jacobsen
Anna Kyster Knudsen
Kasper Kjær

Morten Løsche
Emma Venslev Mikkelsen
Kasper Imhof Meggers
Mia Marie Nissen
Mikkel Tygesen
Jacob Chresten Schmidt Skyum
Nanna Nissen Thude
Søren Grodon Thomsen
Matthias Eschelsen Wieland

Konfirmander 2017 Friskolen, Løgumkloster. Konfirmeret lørdag den 13. maj kl. 10.00

Pernille Oltmann
Laura Nissen
Torbjørn Dyring
Emma Marie Kragelund

Konfirmander 2017 Den Tyske Skole, Løgumkloster. Konfirmeret lørdag d. 6. maj kl. 10.00

Lea Jelsgaard Rahr
Lukas Meienburg
Thilde Kazikirzak

Se flere billeder af årets
konfirmander på
hjemmesiden under
fanebladet Konfirmander

Guldkonfirmander 1967

**Søndag den
19. marts 2017**

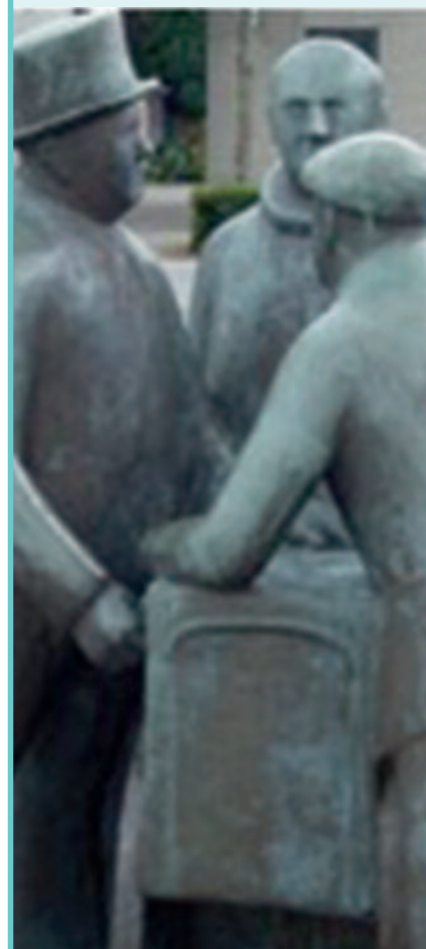
Bent Iversen
Ronald Larsen
Flemming Frisk
Uve Nielsen
Vagn Jacobsen
Ove Martensen
Carsten Wivel
Bjarne Nielsen
Søren Hattesen
Kjeld Outzen

Per Richardsen
Flemming Outzen Jensen
Kurt Carstensen
René Matthies
Torben Nicolaisen
Finn Quist

Jetta Outzen (f. Plotnikof)
Birgit Basse (f. Stauning)
Irene Schmøkel
(f. Petersen)
Lise David (f. Westergaard)
Ann Kjeldsen (f. Dybro)

Yrsa Mastrup (f. Nissen)
Connie Dam (f. Kähler)
Birthe Holst (f. Kjærgaard)
Thyra Hansen (f. Hansen)
Linda Timm (f. Andersen)
Hilda Christensen
Kirsten Villadsen
(f. Nielsen)

Kloster Mærken

Klostermærken i år fra den 11. - 13. august, og markedet begynder som sædvanligt med markeds- guds- tjeneste i Løgumkloster Kirke torsdag den 10. august kl. 21.00 v. sogne- præst Sten Haarløv.

Ekstra- lektion

Derudover vil der være mulighed for at deltage i en »ekstralektion« onsdag den 27. og torsdag den 29. september, når Kirkemusikskolen afholder et kursus for Babysalmesangsinstruktører.

Ligeledes kan man deltage i Musik og gudstjeneste - med mindre børn fra mandag den 6. og onsdag den 8. november.

Underviser er Karin Elkjer, Løgumkloster Kirkemusikskole.

Ved interesse bedes man henvende sig direkte til Løgumkloster Kirkemusikskole, sekretær Lotte Hansen 74 74 40 70, eller mail: lsh@km.dk. Man kan læse meget mere på www.kirkemusikskole.dk

Velkommen til babysalmesang

- nyt hold starter torsdag 31. august 2017

Babysalmesang er kirke for de mindste, hvor vi er fælles om at fordybe os i salmernes forunderlige og traditionsrige verden – og i de fineste rammer der kan tænkes, nemlig i vores smukke kirkerum. Her tages alle sanserne i brug, og nærværet mellem baby og mor/far er i højsædet. Man behøves ikke at være kirkevant eller salmekyndig for at deltage.

Babysalmesang er for alle babyer fra ca. 2 måneder op til kravlealderen (typisk omkring 10 til 12 måneder) og mor/

far eller måske bedstemor. Er du i tvivl, om tilbuddet passer til netop dit barn, så ring til os.

Kirkesanger Maj-Britt Uhd Hansen mobil 22 45 99 10
Henvendelse og tilmelding kan ligeledes ske via mail: locusdeibabysalmesang@gmail.com

Babysalmesang finder sted 8 torsdage kl. 10.00 til 10.45 med efterfølgende fælles let frokost i glasgangen. Det er gratis. Vi starter torsdag 31. august og sidste gang vil være torsdag 19. oktober.

Tilbuddet gælder alle, uanset om de hører til Løgumkloster sogn, den tyske menighed eller kommer udefra. Arrangør er Løgumkloster Menighedsråd.

Besøg i Locus dei

22 sæt fodtrin, små og store, følges ad to og to til Løgumkloster kirke. Der er forår i luften og optoget er fuld af forventning til det forestående besøg. Trinene tilhører elever og pædagogerne Berit og Lene fra indskolingens på Løgumkloster Distriktsskole. Indskolingens 143 elever afholder middelalderuge fra den 29. marts til den 5. april. En uge, hvor der er mange forskellige værksteder omhandlende middelalderen, som eleverne holdvis og på skift skal deltage i. De skal eksempelvis lave smykker, være ridere, lave tøj, våben, bygge ridderborge, læse og studere folkeeventyr og besøge den meget smukke, nyrestaureerede kirke i Løgumkloster. Kulminationen på denne historiske og lærerige uge er skolens årlige fest, som alle ser meget frem til. Porten til kirken åbnes og en meget høj, glad mand, iført et hvidt munkekostume, tager imod flokken, siger: »Velkommen til Locus dei« og præsenterer sig som munken Povl. Vi

får anvist et sted, hvor vi kan lægge vores tasker og tøj, og bliver derefter ikklædt brune munkedragter, og med et befinder vi os alle midt i en eventyrlig stemning af middelalder og er nu gået ca. 800 år tilbage i tiden. Middelalderbesøget i Løgumkloster kirke tager sin begyndelse. Nogenlunde sådan startede de mange spændende og udbytterige besøg i kirken i uge 14. Eleverne lærte om munkenes liv og levned i Løgumkloster, sang og dansede middelalder-sange/danse på dansk og latin. De udforskede kirken og studerede flotte kalkmalerier, som de forinden havde lært en del om i undervisningen på skolen. Eleverne var også gruppevis rundt på et stjerneløb i kirken med døde og levende poster, bl.a. mødte de en farverig person, som optræder i et velkendt eventyr fra middelalderen, bedre kendt som Lady Marian. Eleverne var meget aktive og interesserede, hjalp hinanden med at læse

spørgsmål, løse opgaver og dele deres viden og oplevelser indbyrdes fra alt det spændende, de hørte om og arbejdede med i middelalderugen. Organisterne Dennis og Poul, Sten Haarløv, som under vores besøg omtaltes som Abbed Sten og Povl Søndergaard havde, fra kirkens side, sat alle sejl til, for at eleverne kunne få så lærerig en oplevelse som mulig omkring middelalderen i Løgumkloster. De bidrog med interessant viden og stor arbejdsglæde overfor vores dygtige elever i indskolingens, og her fra Løgumkloster Distriktsskole skal der lyde en stor, stor tak for dette og for den opbakning, I har vist vores emne. Børnene var meget fokuserede og engagerede i værkstedet i kirken, og der dukkede mange spændende og udfordrende spørgsmål op undervejs.

Hvad var det nu lige Locusdei betød??

Vi ser allerede nu frem til et fælles samarbejde kirke/skole, hvis indhold endnu står hen i det uvisse.

Vi kan forstå på flere af vores elever, at besøget i kirken i middelalderugen har givet flere lyst til mere sangglæde og oplevelser, og de deltager nu også i kirkens spirekor ved Dennis og Poul.

*På indskolingens vegne
og mvh. Berit og Lene*

Klosteraftener 2017

Onsdag den 6. september kl. 19.30

Livet ifølge Luther

*Det reformatoriske gennembrud
- og Luther som forbillede ved Eberhard Harbsmeier*

Da man for nogle år siden i Wittenberg drøftede ideen om en årlig stor folkefest til minde om reformationen og Martin Luther, drøftede man, hvad der nu er at fejre i denne anledning i Luthers by, noget med folkeligt gennemslagskraft.

Man fandt så på ideen, noget som man virkelig kan fejre – hvor det virkelige gennembrud fandt sted: Luthers bryllup i juni 1525. Det var modigt gjort – også fordi der her ikke kun var tale om spidsfindig teologi – men her var der tale om en livspraksis, et helt nyt syn på seksualitet og familielivets værd. Ikke abstrakte diskussioner om retfærdiggørelsen – alene af tro eller af nåde – men i konkret handling.

Her er Luther renaissance-menneske, her er der ikke tale om at »hele menneskets liv skal være en bod«, som

den første tese lyder, men et ja til det dennesidige guds-skabte liv.

På en måde kan man sige, at den evangeliske præstegård som stedet og ramme for fromhedspraksis, livsstil og teologi har afløst middelalderens klosterliv. Sådan som klostrene både gennem religiøs praksis og praktisk livsførelse og livsstil og også godt håndværk prægede en hel egn, kom præstegården til at præge livet i sognet både religiøst, socialt, økonomisk og kulturelt.

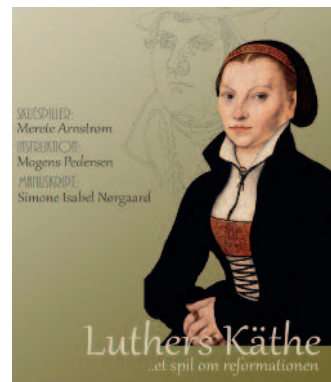
Torsdag den 21. september kl. 19.30

LUTHERS KÄTHE – et spil om reformationen

- en dramatisk monolog, fremført af skuespilleren Merete Arnstrøm

»Luthers Käthe« - en fortælling om den unge nonnes flugt fra sit kloster, ægteskabet med Martin Luther og reformationens omvæltninger set med en stærk kvindes øjne.

Fortællingen giver liv til den unge Katharina, der begiver sig ud i en for hende ukendt verden og vokser med de krav, hun møder som hustru og moder og ikke mindst som den, der styrer det Lutherske hus og en husholdning, der også giver økonomiske udfordringer. Katharina von Bora er ikke nogen hvem som helst, men en smuk, begavet kvinde, der med opfindsomhed og gæstfrihed står for det Lutherske hus. Luther kaldte hende for »Hr. Käthe«, pga. hendes handlekraft, men han nærede samtidig varme følelser for hende: - Jeg ville ikke bytte min Käthe bort hver-

ken for Frankrig eller Venedig. En kone kan man hurtigt få, men få en, man elsker, er en Guds gave. Sker det, har man meget at takke Gud for. - Mon Luther havde kunnet føre sit arbejde til ende uden denne kvinde ved sin side? Næppe!

I dramatisk form fremfører skuespilleren Merete Arnstrøm sin monolog, hvor hun lader Katharina von Bora fortælle om sit liv, med opbruddet fra et nonnekloster til ægteskabet med Martin Luther.

Tirsdag den 3. oktober kl. 19.30 Luther, Hitler og jøderne

ved Mogens Rostgaard Nissen, Arkiv- og forskningschef, Dansk Centralbibliotek i Flensborg

Var Martin Luther antisemit? Det er et spørgsmål, der er blevet drøftet gennem mange år. Forskere inden for forskellige fag har blandet sig i debatten, og der er flere forskellige opfattelser af, om han var antisemit og jødehader eller ikke.

Baggrunden for diskussionen er skriftet »Om jøderne og deres løgne« som Luther skrev i 1543. Heri kommer Luther med mange hårde udfald mod jøderne. Han skriver blandt andet om synagogaefbrændinger; om ødelæggelse af jødiske huse; om konfiskation af jødiske bøger, skrifter og penge, og han udtrykker ønske om, at jøder skulle udvises for bestandigt. Men er det rimeligt at vurdere Luthers syn på jøder ud fra et nutidigt syn på, hvad der er rigtigt og forkert? Eller skal hans udtalel-

ser vurderes ud fra en samtidig kontekst? Det er det, der er kernen i diskussionen.

En anden del af debatten drejer sig om Hitler og det nazistiske regimes brug af Luthers udtalelser om jøderne. Nazismens brug af Luther er en vigtig dimension i debatten om Luthers syn på jøderne.

Onsdag den 8. november kl. 19.30 Løgumkloster kirkes ældste klokke har 575 års jubilæum i 2017

- en klokkefortælling ved Erik Kure

Den ældste af Løgumkloster kirkes klokker blev støbt af en anonym klokkestøber i 1442. Erik Kure, organist og klokkenist ved Sct. Nicolai kirke i Vejle, holder foredrag med ledsagende billeder, tekst og lyd om klokkejubilæet samt om de lokale, nationale og internationale forhold i kirken og det omgivende samfund i årene omkring 1442. Erik Kure fortæller også om kirkens øvrige klokkehistorie og om reformationens forhold til klokkerne, om klokker der

omstøbtes til kanoner, ligeledes vises inskriptioner og billeder af klokker og gives eksempler på hvordan de forskellige klokker lyder.

Konserter

Onsdag den

2. august kl. 20.00

Sommerkoncert
Poul Skjølstrup Larsen,
orgel
Entré kr. 50,-

Søndag den

6. august kl. 20.00

Sommerkoncert
Freiburg Musikhoch-
schules Kammerkor
Morten Schuldt Jensen,
dirigent
Entré kr. 50,-

Onsdag den

9. august kl. 20.00

Sommerkoncert
Esbjerg BarokBand
Stine Benjaminsen og
Sveinrún Eymundsdóttir,
blokfløjte
Søren Storm og Ejnar
Balling, barokviolin
Trine Toft Eriksen,
barokcello
Lasse Toft Eriksen,
cembalo
Entré kr. 50,-

Onsdag den

16. august kl. 20.00

Sommerkoncert
Christian Præstholm, orgel
Entré kr. 50,-

Onsdag den

23. august kl. 20.00

Sommerkoncert
Monica Melcova, orgel
Entré kr. 50,-

Onsdag den

30. august kl. 20.00

Nina Lykke Rasmussen,
fløjte
Dennis Christoffer Bang
Fick, orgel
Entré kr. 50,-

Søndag den

**24. september
kl. 15.00**

Aarhus Strygerensemble
Søren Kinch Hansen,
dirigent
Fri entré

Onsdag den

4. oktober kl. 20.00

Poul Skjølstrup Larsen,
orgel
Fri entré

Tirsdag den

10. oktober kl. 20.00

Luther i tekst og musik
Christina Meißner, cello
Eberhard Harbsmeier,
læsning
Fri entré

Onsdag den

18. oktober kl. 20.00

Kammerkoret
»Lille MUKO«
Fri entré

Lørdag den

28. oktober kl. 16.00

Nordschleswigsche
Musikvereinigungs kor
opfører Reformatorisk
Requiem skrevet af
komponisten Leon Tscholl.
Koret vil blive ledsaget af
Landesjugendorchester
Schleswig-Holstein
Arr. Nordschleswigsche
Musikvereinigung
Entré

Søndag den

29. oktober kl. 16.00

Dennis Christoffer Bang
Fick, orgel
Fri entré

Tirsdag den

7. november kl. 19.30

Michala Petri, blokfløjte
Haderslev Drengekor
Entré

Lørdag den

2. december kl. 20.00

Adventskoncert
Løgumkloster
Vokalensemble
Poul Skjølstrup Larsen,
orgel
Peter von der Osten,
dirigent
Fri entré

Gudstjeneste for børn

med efterfølgende spisning i Glasgangen

Vi mødes igen efter sommerferien, men nu kl. 16.45 - 17.15 til en kort gudstjeneste for børn i kirken. Datoerne er:

Tirsdag den 12. september og tirsdag den 21. november 2017.

Tirsdag den 6. februar og tirsdag den 10. april 2018.

Efter gudstjenesten er alle inviteret på fælles spisning i Glasgangen.

Det er igen Y's Men, som står for middagen. Prisen er 25 kr. for voksne og gratis for børn.

Når børnene har spist, er der mulighed for at de kan lege, mens de voksne fortsætter snakken.

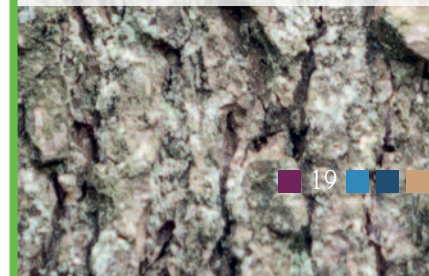
Vi håber meget, at børnefamilier, bedsteforældre, venner og bekendte vil komme og »slå to fluer med et smæk« - hyggeligt samvær og nem aftensmad!

Ved gudstjenesterne vil bla. spejderne, kirkens børnekor, en ballonmand m.fl. medvirke.

Arrangør: Menighedsrådet

Vi afsluttede traditionen tro vores mini-forløb onsdag den 29. marts med en dejlig udflugt til Udbjerg Kirke og med picnic i Jacobs have.

*Venlige hilsener
Peter og Sten*

Har du lyst til at være med til at strikke dåbsklude

»I Faderens, Sønnens og Helligåndens navn«. Når præsten under dåben har øst vand på dåbsbarnets hoved tre gange, bliver vandet de fleste steder tørret af med en papirserviet. Men i flere og flere sogne bliver papirservietten erstattet af noget mere vedvarende: Håndstrikkede dåbsklude.

Over 50 sogne strikker nu dåbsklude

Idéen til dåbskludene fik sogne- og hospicepræst på Djursland, Ann Maj Lorenzen, en oktoberdag i 2016. Dåbskluden er en gave til dåbsbarnet, og bliver strikket af frivillige.

Jeg vågnede bare med idéen. På et tidspunkt havde jeg ærgret mig over de papirservietter, man bruger i kirken, og jeg havde lagt mærke, til at det var populært at strikke karklude, siger hun.

Ann Maj Lorenzen har tegnet 12 forskellige mønstre med alt fra Luther-rosen til et kors, som man kan strikke efter.

En betydningsfuld, lille klud

Ann Maj Lorenzen er overrasket over, hvor godt dåbskludene er blevet modtaget. - Dåben er en meget intens handling, der griber familien, som står omkring døbefonten med den lille. Derfor er det noget helt særligt at få noget med hjem, som har været i brug under ritualet. Dåbskludene giver både mening for dåbsforældrene og de kvinder, der strikker dem.

- Af en eller anden grund er den lille klud blevet betydningsfuld. De damer, der strikker dem, synes det er vigtigt, at de får lov at bidrage til noget, der foregår i kirken. Det er et overskueligt projekt, som alle kan

deltage i, siger Ann Maj Lorenzen.

Løgumkloster menighedsråd og sognepræsten har udvalgt 4 mønstre af de 12, som vi har lyst til at sætte i produktion.

Er du en af dem, der gerne vil være en del af denne strikkeklub, så kontakt menighedsrådsformand: Britta Larsen, 22 25 25 81? Vi leverer mønstre og garn.

Vi håber rigtig mange har lyst til at være med i vores lille strikkeklub.

Britta Larsen

Høstgudstjeneste 2017

Høstgudstjenesten søndag den **1. oktober** er for alle aldre. Det er en tak for årets høst, og også denne gang synger vi kendte - og børnenvenlige - salmer, f.eks. »Nu falmer skoven« og »Vi pløjed og vi så'de«.

Ligesom ved tidligere års høstfejring bærer børnene noget af høstens overskud ind under gudstjenesten - frugter, syltetøj, grøntsager, blomster -, og når gudstjene-

sten er slut, bærer børnene det alt sammen ud igen. Traditionen tro afholdes der auktion over de mange høstgaver. Pengene går til Folkekirkens Nødhjælp.

Auktionen holdes i år i forbindelse med en dejlig frokost og hyggeligt samvær i FUVs bygninger, Kirkealle 2, umiddelbart efter højmesen. Det er igen Y's Men, Løgumkloster, der står for den

flotte buffet med hjemmelavede lækkerier.

Tilmelding senest onsdag den 27. september til kirken på tlf. 74 74 52 40 eller på mail; locusdei@gmail.com.

Høstgudstjenesten er en god anledning til at takke Gud med sang

»for alt, hvad han har givet, for hvad han vokse lod i vang,

for ordet og for livet.«

(DDS 729, vers 5)

Grundlovsmøde 2017

I år havde vi besøg af den forhenværende danske overborgmester i Flensborg, Simon Faber. Han gennemgik den danske Grundlovs historie med henvisninger til andre landes grundlove. Et spændende foredrag med oplysninger, som kunne få et smil frem på læben på de små 100, som var tilstede.

Klosterkoret medvirkede med udvalgte sange, og der var kaffebord og fællessange.

En helt igennem god dag med strålende solskin!

Red.

Pinsevandring 2017

En meget meget smuk morgen, hvor 35 morgenfriske var stået tidligt op. Solen var der i sin storhed, og alle fik en rigtig god oplevelse med morgenvandring til Nørre Løgum Kirke, hvor der traditionen tro blev holdt morgenandagt.

Derefter gik turen til Løgumkloster Kirke, hvor der var en halvt hundrede til Pinsemorgen gudstjeneste i det fri.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen den 21. maj 2018!

Se et par billeder på www.loegumklosterkirke.dk Se også Jydske Vestkystens stemningsfulde omtale på deres Facebook profil.

Red.

Høstgudstjeneste for børnehaver og dagplejere i Løgumkloster Kirke fredag den 29. september kl. 10.00

Alle børnehaver og dagplejere inviteres til en børnehøstgudstjeneste i Løgumkloster Kirke. Forældre og bedste-forældre er meget velkomne.

Efter gudstjenesten er der en lille forfriskning.

Udstillinger - i Dormitoriet og Glasgangen

At fange nu'et

Fra den 16. juni -
31. august 2017

Bodil Bjerregaard
Lindbjergparken 99
6200 Aabenraa
Mobil 20 48 50 72
Bodilb41@gmail.com

Bodil Bjerregaard er uddannet billedkunstlærer og har undervist børn og voksne i 40 år. Bodil Bjerregaard er autodidakt billedkunstner, men har gennem årene deltaget i en lang række kurser i Danmark og de nordiske Lande. I Danmark har hun modtaget undervisning af bl.a. grafikerne Jane Muus og malerne Gerda Svane og John Olsen.

Bodil Bjerregaard har tegnet og malet, siden hun var barn, og har nu, hvor hun har forladt arbejdsmarkedet, god tid til at lave billeder og udstille. Bodil Bjerregaard har ofte søgt inspiration i de nordiske Lande, især på Færøerne og i Island, da hun holder meget af

lyset og farverne i de områder. Men marsken og vadehavet samt de vestjyske fjorde er også en meget stor inspirationskilde for hende.

Med tiden er akvarellen blevet hendes foretrukne arbejds-/billedområde. Dens hurtige og lette og dog så svære penselstrøg fascinerer hende. Naturen giver sine indtryk, lyset og lyden sætter sine spor - og tager form i hendes udtryk i jordfarvernes og det nordiske lys' palet.

»Pigmentet flyder i flygtige strømme af vand og danner form og farve i billedet - styret af idé, hånd og tanke«.

Billedhugger

Fra den 1. august -
30. september 2017

Lars Waldemar
Kirkevangen 5,
Bryndum
6715 Esbjerg N
Mobil 40255228
mail@larswaldemar.dk
www.larswaldemar.dk

Når billedhuggeren Lars Waldemar fra Esbjerg skaber sine værker, tager han udgangspunkt i naturen. Han er dog på ingen måde det, man kunne kalde en traditionel naturskildrer. Når han kigger på naturens objekter, forsøger han at finde de strukturer og former, der er essentielle for det, han kigger på. Man kan vel nærmest sige, at han finder de byggesten, der gør, at vi opfatter noget som naturligt. De byggesten bruger han til at konstruere sine værker med. Han genskaber dog oftest ikke det, han ser, men kombinerer flere iagttagelser og skaber sine egne livsformer. Livsformer, der virker be-

kendte, men ikke helt kan placeres. Det er nærmest en form for re-design af naturen, han praktiserer.

»For mig er det ikke vigtigt, at mine værker ligner mine observationer, men at de indeholder essensen af liv«.

Værkerne kan opfattes rent æstetisk, men også som en kommentar til vores opfattelse af natur.

Han afprøver gerne nye materialer, men arbejder oftest med kalk og kalksten. Ofte placeres værkerne i glas, kasser m.m. - hvilket giver værkerne en helt ny dimension. Lars Waldemar har været vidt omkring med sin kunst. Han har blandt andet udstillet på kunstmuseer og kunsthaller i ind- og udland. I 2017 deltog han blandt andet på Venedig Biennalen.

Præstegårdskultur

I Europa og Danmark

fra tirsdag den 5. til lørdag den 30. september 2017

»Leben nach Luther. Eine Kulturgeschichte des evangelischen Pfarrhauses« 2013. Historisches Museum i samarbejde med Internationale Martin Luther Stiftung. Dele af udstillingen vises i en dansk version som vandrestilling i Danmark i Viborg, Vejle, Løgumkloster, Ribe og København under titlen »Livet ifølge

Luther. Den evangeliske præstegårds kulturhistorie«. Udstillingen dokumenterer historien om den evangeliske præstegårds historie som et identitetsstiftende center for protestantismen. Sammen med forandringer i samfund, fromhedsliv og teologi har også præstegårdens betydning forandret sig.

Luther og jøderne

fra søndag den 1. til tirsdag den 10. oktober 2017

Udstillingen giver et overblik over Luthers liv og virke. Hoveddelen sætter fokus på hans antijødiske skrifter, og der redegøres for den kristne kirkes omskiftelige syn på jødedom og jøder op i gennem hi-

storien. Udstillingen er udlånt af den Evangelisk-Lutherske Kirke i Nordtyskland (Nordkirche), og der er udarbejdet et dansk ledsagehefte.

Kransenedlæggelse

søndag den 12. november

- i anledning af våbenstilstandsdagen!

**Den 11.11. kl. 11.00
1918 kom der
meddelelse om, at
den store krig var slut**

Vær med til at markere denne tradition, som foregår umiddelbart efter højmessens den 12. november.

Mange af Sønderjyllands sønner deltog i denne krig, som ikke var deres. Mange af dem blev derude og fik deres sidste hvilested i fremmed jord.

Til minde om dem, nedlægges der hvert år en krans ved mindestenen for at »ære deres minde«.

Noirlac 2017

Lørdag den 8. april var jeg i Noirlac - ca. 300 km syd for Paris

Cistercienserklosteret Noirlac var det sted, der i år var rammen om den årlige generalforsamling i cisterciensernetværket: det europæiske charter af cistercienserkirker og -klostre.

Selve generalforsamlingen er kort - og består af de obligatoriske forhold i forbindelse med formandens beretning samt regnskabs- og budgetaflægelse.

I lyset af vores medlemskab nu gennem flere år, er det interessant at følge udviklingen i charteret:

dels vokser antallet medlemmer, så der nu er 200 medlemmer (der var 182 medlemmer, da Løgumkloster blev optaget). En stor del af de nye medlemmer kommer fra Sydeuropa: Italien, Spanien og Portugal - dels er netværket på vej til

(med stor bevågenhed fra EU) at blive en interesseorganisation - og det bliver spændende at se, hvordan det udvikler sig. Ud over denne formelle del, var der - som altid - et fagligt program, både med foredrag og ekskursioner, og som en meget vigtig del af dette årlige møde: mange samtaler på kryds og tværs med personer fra de enkelte kirker og klostre, både med bekendte fra de tidligere år og med personer, der, som en del af netværket, har besøgt os i Løgumkloster, men også etablering af nye og nyttige kontakter.

Noirlac kirke og kloster ligger i et område, som de selv betegner som et udkantsområde - en egn med mange udfordringer (tæt ved byen Bourges). Det faglige program samt besøg i kirke og klostre var derfor

meget interessant, idet disse klostre ikke på noget tidspunkt har været velhavende eller har været gennem omfattende restaureringer (heller ikke op gennem de senere århundreder som del af velhavende konger/fyrster og andres ambitioner om pragtkirker).

De kirker og klostre, der derfor var genstand for det faglige program, var derfor alle genkendelige, (når man kender vores kirke) både i grundform og på anden måde - dog jo ikke bygget i røde mursten, som her i Nordeuropa. Og de steder, vi besøgte, var enten fondsejede eller privatejede - og de drives kommercielt med kurser, konferencer, turisme og ved hjælp af donationer. Ét af klostrene var dels indrettet til kunstnerboliger, dels vinterasyl for fattige ældre, der ikke har

råd til at opvarme egen bolig om vinteren. Et andet kloster er privatejet (ejet af formanden for Charteret). Det drives som kursus- og conferencested om sommeren - samt udlejes til fester (især bryllupper).

Der er via dette netværk en meget stor europæisk kontaktflade for os i Løgumkloster. Også til generalforsamlingen denne gang har rigtig mange tilkendegivet, at de ved lejlighed vil komme til Løgumkloster - enten selv eller fordi de organiserer kulturrejser eller faglige ture.

Forhåbentlig udbygges denne kontaktflade de næste år - til gavn for vores kirke, de kirkelige institutioner, byen - og turismen.

Se mere på www.cister.eu

Kirsten Moesgaard

Sognemøde

onsdag den 27. september kl. 19.30 i Løgumkloster Forsamlingshus

Menighedsrådet ved Løgumkloster kirke håber, at rigtig mange fra sognet har lyst til at høre om alle de mange aktiviteter, der foregår i din/jeres kirke.

Menighedsrådet har mange underudvalg og enkeltmands poster, vi har derfor denne gang valgt, at hvert enkelt rådsmedlem fortæller om netop det, han/hun beskæftiger sig med.

Vel mødt til en spændende aften, vi glæder os til at se rigtig mange fra sognet.

*Løgumkloster
Menighedsråd*

Alle helgen

er søndag den 5. november

Det er en fin tradition i årets løb at nævne afdødes navn ved den efterfølgende søndagsgudstjeneste, hvor menigheden er samlet. Ofte ledsages det af en bøn i form af et salmevers, f.eks. af den danske salmedigter K. L. Aastrup

(DDS 549)

*»Da takker vi for livet,
vor Fader, og vi tror:
de døde du har givet
en fremtid i dit ord.«*

Alle helgens søndagsgudstjeneste er i år den 5. november kl. 10. Og der er kirkekaffe bagefter. Alle helgen er en gudstjeneste, hvor vi husker på de døde og den betydning, de har haft. I gudstjenesten oplæses navnene på alle døde i sognet siden sidste Alle helgen. Også i år vil der blive sendt breve ud til pårørende, som har mistet i årets løb i Løgumkloster sogn.

Sten Haarløv

Kong Frederiks IX's klokkespil

Kong Frederiks IX's klokkespil har 49 klokker; de mange klokker og det fornemme navn gør det til Nordens største - kongelige klokkespil. De 49 klokker er støbt i Holland af støberiet Petit & Fritsen, og klokkespillet er indviet af Dronning Margrethe II d. 19. august 1973. Klokkespillets koncerter varetages af stadsklokkenisten Ann-Kirstine Christiansen.

Faste spilletider

hverdage: 8.15, 11.45, 15.15, 16.45, 18.15, 21.00.

Søndage: (9.15, 9.50,) 15.15, 16.45, 18.15, og 21.00.

Kommende koncerter på klokkespillet:

Torsdag den 20. juli kl. 15-15.30
v. Henriette Hoppe

Torsdag den 27. juli kl. 15-15.30

Lørdag den 12. august kl. 15-15.30
v. Henriette Hoppe

Søndag den 13. august kl. 21.40-22.15
v. Ann-Kirstine Christiansen

Tirsdag den 15. august kl. 15-15.30
v. Henriette Hoppe

Lørdag den 26. august kl. 15-15.30
v. Ann-Kirstine Christiansen

Søndag den 1. oktober kl. 14.30-15.15

Lørdag den 11. november kl. 16.45-
17.10 v. Ann-Kirstine Christiansen

Læs mere på:

<http://www.royalcarillon.dk/>

Plant et håb i reformationsåret

Tirsdag den 9. maj var der »Plant et håb i reformationsåret« ved Løgumkloster Kirke. Et arrangement som over 150 børn og voksne deltog i.

Sognepræst Sten Haarløv fortalte i sin prædiken bl.a., at en historie fortæller, at Luther engang blev spurgt, hvad han ville gøre, hvis verden gik under i morgen. Han skal have svaret »Så vil jeg plante et æbletræ i dag«.

Her i Løgumkloster plantede vi et dansk egetræ! Samme sort som kirkens inventar. Alle kan nu følge træet og være med til at passe på det.

Kirkens kor sang smukt i kirken og var efterfølgende med til underholdning i slotshaven. Tak til alle, der deltog og ikke mindst til de Grønne og Blå spejdere for deres arbejdsindsats! Også en stor tak til Bent Poulsen for lån af pølsevogn og

til SuperBrugsen for juice til alle børnene. Overskuddet på 2.100.- kr. gik til Plant håb i verden-kampagnen (Folkekirkens Nødhjælp, Danmission og Grøn kirke).

Se billeder fra dagen på hjemmesiden under billedgalleri. www.loegumklosterkirke.dk/billedgalleri/plant-et-haab-i-reformationsaaret-2017.aspx

Red.

Stig Rossen koncert

Fra Lions Løgumkloster skal der lyde en stor tak til menighedsrådet og især kirkens personale for et formidabelt samarbejde og hjælp i forbindelse med koncerten, samt tak til alle ca. 450 personer, der overværede koncerten.

En veloplagt Stig Rossen leverede en flot koncert

med sange fra musicals, gospels osv. under flot hensyntagen til, at koncerten foregik i en kirke.

Koncerten var afslutningen på markeringen af, at det i år er 100 år siden den første Lions klub blev etableret i USA. Koncertens overskud vil, i lighed med overskud fra andre

aktiviteter, vi laver primært blive brugt lokalt til velgørende formål.

*Lions Løgumkloster
Knud O. Thams*

Menighedsplejen Besøgstjeneste

Er for alle, der føler sig ensomme, eller som har brug for en besøgsven at tale med. Besøgsvennen kommer på besøg hver 14. dag, hvor hun/han er klar til samtale, gå en tur, følges ad til et kirkeligt arrangement, læse avis, synge mm.

Kontakt Mette Rosenberg, tlf. 61 33 99 72 eller Kirsten Louise Christensen, tlf. 22 34 44 78

Vågetjenesten

Vågetjenestens formål er at være hos og yde støtte og hjælp til døende i de sidste dage.

Skulle nogen af læserne (m/k) have lyst til at være med i arbejdet, gerne med en tidligere plejefaglig baggrund, kan man henvende sig til sognepræst Sten Haarløv, tlf. 74 74 47 47. Vi kan sagtens være flere i gruppen.

Der er udformet en lille folder om menighedsplejen og vågetjenesten. Den ligger forskellige relevante steder i byen.

Sorggruppe

Som noget nyt etablerer menighedsplejen ved Løgumkloster kirke en sorggruppe for voksne som har mistet. Kontakt Reimer Post, tlf. 30 91 45 54

Filmaften

Tirsdag den 14. november kl. 19.30 - entré 50 kr.

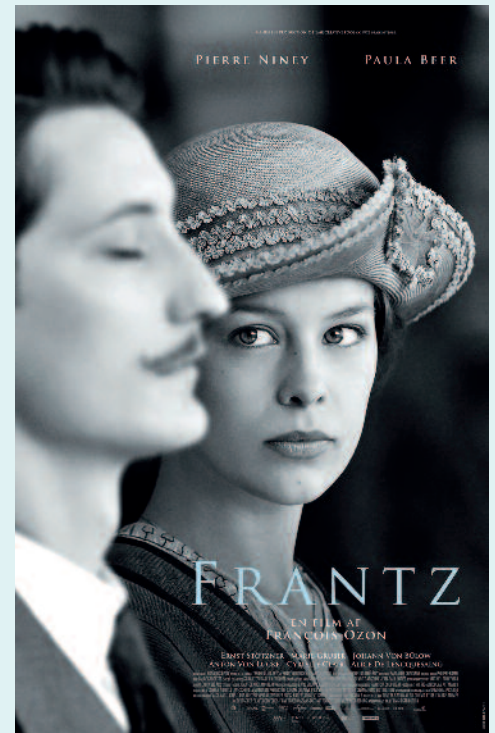
Frantz (2016) Instr.: Francois Ozon

Filmen Frantz handler om livets store modsætninger: kærlighed og tab, sandhed og løgn, liv og død. En anmelder skriver, at filmen »på overfladen er et banalt og gammeldags melodrama, men dybest set handler den om mindernes betydning i en helingsproces«. Filmen fører os til Oldenburg i Tyskland efter 1. Verdenskrig. Millioner døde på begge sider af fronten, og en af dem er den unge Frantz. Han var forlovet med Anna, som nu bor hos sine svigerforældre. En ung, aristokratisk og følsom franskmand, Adrien, kommer til byen og lægger blomster på Frantz' grav. Det viser sig, at han kendte Frantz fra deres studentertid i Paris. Frantz' forældre er ikke meget for at få besøg af en franskmand («Alle franskmænd er min søns morder»), men både de og Anna får alligevel et nært forhold til Adrien, mens han

er i byen. Lige indtil der dukker noget op, som tvinger ham til at rejse hjem til Frankrig igen. Anna rejser nu til Paris og finder Adrien - kan de få en fælles fremtid sammen? - I filmens forløb dukker der flere og flere selvmodsigende oplysninger op, som sætter både Frantz', Adriens og Annas liv i et nyt lys. Hvad er sandhed og hvad er løgn i deres liv? Og hvordan skal de og deres respektive landes befolkninger få et liv sammen, nu, hvor krigen og døden har raseret alt? Det er spørgsmål, som også mange af os kommer til at stille os selv: hvordan kommer jeg videre,

når jeg har mistet alt det, jeg holdt af, og ingen fremtid kan få øje på? Har livet og kærligheden alligevel en chance?

Finn Rosenberg

Sangaften i kapitelsalen

- onsdag den 1. november kl. 19.30

Salmebogen har nu både en lillebror og en lillesøster

Også salmer må følge med tiden. Og spændende er det, at der for tiden skrives nye salmer som aldrig før.

Sidste år udkom et Salmebogstillæg, *100 salmer*, som udelukkende indeholdt salmer. Den har mange nyskrevne salmer, ofte fine tekster til sangbare melodier.

I begyndelsen af juni i år sendtes så den nye *Kirkesangbogen*. Forlaget skriver: Med *Kirkesangbogen* får salmebogen et supplement, en »lillesøster«, der fornyer og viderefører den vigtige danske fællessangstradition.

Kirkesangbogen adskiller sig fra lillebroren *100 salmer* ved at være større i omfang (229 numre), men også ved at rumme såkaldte »åndelige sange«. Udvalget baserer sig på flere end 10.000 salmer og sange, og alle de 229 valgte har været testet i 40 sogne rundt om i landet, for at sikre

deres egnethed som fællessang. *Kirkesangbogen* kan altså både bruges til gudstjenester, i skolen, hjemme og til sognemøder ugen igennem! En af initiativtagerne til Kirkesangbogen, biskop Peter Skov-Jakobsen, København, skriver i en foromtale: »*Kirkesangbogen er et nyt trin ind i virkeligheden. Her mødes salmer og sange. Her mødes forskellige genrer. Her er nyt og gammelt, digtet og gen-digtet, kendt og ukendt. Jeg glæder mig til rejsen ind i dette nye land, hvor noget vil*

passé mig – andet udfordre mig. Jeg synes hele tiden øjnene falder ned over tekster, der taler og nynner, og jeg hører melodier, der ikke vil lade mig i fred.«

Kom til denne fællessangsaften i Løgumkloster, hvor vi synger et udvalg af disse nye salmer og sange, får en kort introduktion til de nye salmer og deres forfattere. Og ikke mindst vigtigt: Indstudering og akkompagnement sørger kirkens organister for.

Sten Haarløv

LØGUMKLOSTER KIRKE, ADMINISTRATION

Slotsgade 11,
6240 Løgumkloster
Tlf. 74 74 52 40
Mobil 22 17 62 40
locusdei@gmail.com
www.loegumkloster-kirke.dk

SOGNEPRÆST (KBF)

Sten Haarløv, Storegade 7
Tlf. 74 74 47 47
Træffes bedst tirsdag - fredag
mellem 9-11
samt efter aftale.
steha@km.dk
Fridag: Mandag

KIRKETJENER

Povl Søndergaard
Tlf. 22 17 62 40
locusdei@gmail.com
povl@post8.tele.dk
Fridag: Mandag

ORGANISTER

Poul Skjølstrup Larsen
Tlf. 40 68 21 44
skjoelstrup@gmail.com
Fridag: Mandag

Dennis Bang Fick
Tlf. 23 43 31 72
organist.mail@gmail.com
Fridag: Torsdag

KIRKESANGER

Maj-Britt Uhd Hansen
Tlf. 22 45 99 10
uhd.majbritt@gmail.com
Fridag: Mandag

MENIGHEDSRÅDS- FORMAND

Britta Larsen
Tlf. 22 25 25 81
brittalarsenlgkl@gmail.com

SEKRETÆR

Elsemarie Lind Dam-Jensen
Markledgade 20
Tlf. 74 74 51 34
elda@museum-sonderjylland.dk

KASSERER & KONTAKTPERSON

Lone Muus
Tlf. 40 73 36 49
kirke@win-door.dk

KIRKEVÆRGE

Finn Rieks Hartmann
Tlf. 23 42 86 25
frh@frhconsult.dk

PRÆSTESEKRETÆR

Birgit Rode
Træffes mandag og torsdag
kl. 8.30-12.30.
Tlf. 74 75 21 34
bir@km.dk

KIRKEGÅRDSLEDER

Christian Hansen
Tlf. 74 74 52 43
Mobil 40 84 24 94
lgkl.kirkegaard@gmail.com

LØGUMKLOSTER SOGNS MENIGHEDSPLEJE

Kirsten L. Christensen.
Tlf. 22 34 44 78

KOMMUNIKATIONS- UDVALG:

Sten Haarløv
Svend Egelund Rasmussen
Lone Duus
Povl Søndergaard (red.)

AFTENSANGSASSISTENTER:

Helene Oltmann
Rebecca Bork Johansen
Erling Kristensen

MENIGHEDSRÅDET VED LØGUMKLOSTER KIRKE

Britta Larsen
Elsemarie Lind Dam-Jensen
Lone Muus
Kirsten Louise Christensen
Svend Egelund Rasmussen
Finn Rieks Hartmann
Lone Duus
Sten Haarløv (kbf)
Poul Skjølstrup Larsen (pers. repr.)

NORDSCHLESWIGISCHE GEMEINDE

Pastor: Matthias Alpen
Garvergade 14,
6240 Løgumkloster
74 74 33 33
luegumkloster@kirche.dk
www.kirche.dk

FOTOS:

Lone Stidsen
Christian Hansen
Sten Haarløv
Søren Nordkvist Johansson
Povl Søndergaard

Kirkelige handlinger

Dåb

Anmeldes til sognepræsten senest 4 uger før dåben. Barnet navngives til kommunen forud for dåben. Barnets fødsel-/navneattest, forældres dåbsattester og vielsestest medbringes. Navne og adresser på 2-5 faddere oplyses i forbindelse med dåbssamtalen med sognepræsten. For at være fadder skal man være døbt og mindst 13 år gammel.

Vielser

Aftales med sognepræsten i god tid inden vielsen skal foregå. Der medbringes dåbsattest og en prøvelsesattest, udstedt af kommunen tidligst 4 måneder før vielsen, som afleveres til sognepræsten sammen med navne og adresser på to vidner. Kirketjener kontaktes med hensyn til pyntning og det praktiske i kirken.

Begravelser/bisættelser

Dødsfald anmeldes til sognepræsten i det sogn, hvor afdøde havde bopæl. Begrav-

velseshandlingen og tidspunktet aftales med Sognepræsten på begravelsesstedet. Dåbs- og vielsesattest anvendes til udfærdigelse af dødsanmeldelse. Kirketjener og kirkegårdsleder kontaktes med hensyn til ringning og det praktiske i kirken og på kirkegården.

Fotografering/ videoptagelse

Menighedsrådet har besluttet, at det ved dåb kan ske før eller efter gudstjenesten, og ved vielse ved ind- og udgang.

Kirkebil

til alle ældre og dårligt gående.

Man ringer selv til Agerkov Taxi tlf. 74 83 36 40 senest dagen før.

Aftensang i kirken

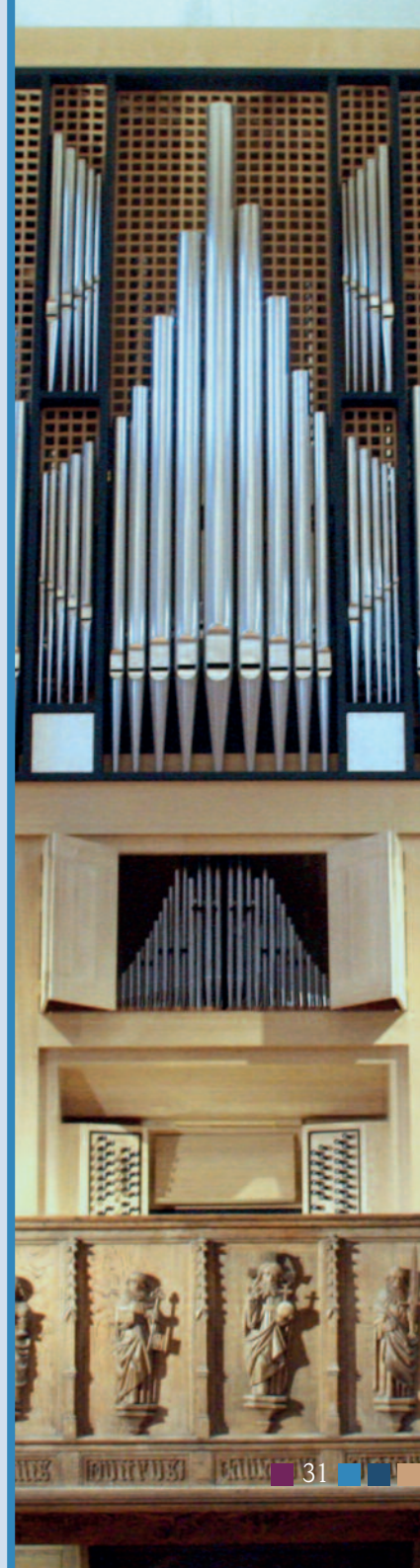
Hverdage kl. 17.30.

Ledes af repræsentant fra:

- mandag: Byen
- tirsdag: Kirkemusikskolen
- torsdag: Refugiet
- fredag: IM/LM
- lørdag: Menighedsrådet.

Onsdag - altergang

1. onsdag: Sognepræsten
2. onsdag: Sognepræsten
3. onsdag: Folkekirkens Uddannelses- og Videncenter
4. onsdag: FUV
5. onsdag: Sognepræsten

Gudstjenesteliste

6. august kl. 10.00

- Højmesse
8. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv
Kirkekaffe

6. august kl. 14.00

- Tysk gudstjeneste
8. søndag efter trinitatis
v. Christian Herrmann

10. august kl. 21.00

- Klostermarkeds gudstjeneste
v. Sten Haarløv

13. august kl. 10.00

- Højmesse
9. søndag efter trinitatis
v. Heine Holmgaard

15. august kl. 19.00

Katekismus-gudstjeneste
i anledning af
Reformationsfejringen
v. Sten Haarløv

20. august kl. 10.00

- Højmesse
10. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

27. august kl. 10.00

- Højmesse
11. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

3. september kl. 10.00

- Højmesse
12. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv
Kirkekaffe

3. september kl. 14.00

- Tysk gudstjeneste
12. søndag efter trinitatis
v. Matthias Alpen

10. september kl. 10.00

- Højmesse
13. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

12. september kl. 16.45

Gudstjeneste for børn
v. Sten Haarløv

17. september kl. 10.00

- Højmesse
14. søndag efter trinitatis
v. Hans Iversen

24. september kl. 10.00

- Højmesse
15. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

29. september kl. 10.00

Høstgudstjeneste for
Børnehave og Dagpleje
v. Sten Haarløv

1. oktober kl. 10.00

- Høstgudstjeneste
16. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv
Kirkefrokost

1. oktober kl. 14.00

- Tysk gudstjeneste
Erntedank
v. Matthias Alpen

8. oktober kl. 10.00

- Højmesse
17. søndag efter trinitatis
v. Steen Tygesen

15. oktober kl. 10.00

- Reformationsfestgudstjeneste
i Ribe
v. Jens Torkild Bak

15. oktober kl. 19.30

- Aftengudstjeneste
18. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

22. oktober kl. 10.00

- Højmesse
19. søndag efter trinitatis
v. Theodor Jørgensen

29. oktober kl. 10.00

- Højmesse
20. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

31. oktober kl. 19.00

Reformationsgudstjeneste
i Tønder
- fælles for hele provstiet.

5. november kl. 10.00

- Højmesse
Alle Helgens Dag
v. Sten Haarløv
Kirkekaffe

5. november kl. 14.00

- Tysk gudstjeneste
Ewigkeitssonntag
v. Matthias Alpen

12. november kl. 10.00

- Højmesse
22. søndag efter trinitatis
v. Jørgen Demant

19. november kl. 10.00

- Højmesse
23. søndag efter trinitatis
v. Sten Haarløv

21. november kl. 16.45

Gudstjeneste for børn
v. Sten Haarløv

26. november kl. 10.00

- Højmesse
Sidste søndag i kirkeåret
v. Karsten Nissen

Kalender

Se omtale inde i bladet

Onsdag den 19. juli kl. 20.00
Sommerkoncert

Onsdag den 26. juli kl. 20.00
Sommerkoncert

**Fra tirsdag den 1. august
- 30 september**
Udstilling i Glasgangen
v. Lars Waldemar

Onsdag den 2. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Søndag den 6. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Onsdag den 9. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Torsdag den 10. august kl. 21.00
Klostermarkeds gudstjeneste

Tirsdag den 15. august kl. 19.00
Katekismus gudstjeneste

Onsdag den 16. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Tirsdag den 22. august kl. 19.00
Menighedsrådsmøde

Onsdag den 23. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Onsdag den 30. august kl. 20.00
Sommerkoncert

Torsdag den 31. august kl. 10.15
Gudstjeneste på Lindevang
v. Sten Haarløv

Torsdag den 31. august kl. 10.00
- Babysalmesang
Sidste gang torsdag den 19. oktober

**Tirsdag den 5. - lørdag
den 30. september**
Udstilling i Dormitoriet

Onsdag den 6. september kl. 19.30
Klosteraften i Dormitoriet

Tirsdag den 12. september kl. 19.00
Menighedsrådsmøde

Torsdag den 21. september kl. 19.30
Klosteraften i Dormitoriet

Søndag den 24. september kl. 15.00
Koncert

Onsdag den 27. september kl. 19.30
Sognemøde i Forsamlingshuset

Torsdag den 28. september kl. 10.15
Gudstjeneste på Lindevang
v. Bent Oluf Damm

Fredag den 29. september kl. 10.00
Børnehøstgudstjeneste

Søndag den 1. oktober kl. 10.00
Høstgudstjeneste med efterfølgende
kirkefrokost

**Søndag den 1. - tirsdag
den 10. oktober**
Udstilling i Dormitoriet

Tirsdag den 3. oktober kl. 19.30
Klosteraften i Dormitoriet

Onsdag den 4. oktober kl. 20.00
Koncert

Tirsdag den 10. oktober kl. 20.00
Koncert

**Torsdag den 12 - søndag
den 15. oktober**
Folkemøde i Ribe

Onsdag den 18. oktober kl. 20.00
Koncert

Tirsdag den 24. oktober kl. 19.00
Menighedsrådsmøde

Torsdag den 26. oktober kl. 10.15
Gudstjeneste på Lindevang
v. Sten Haarløv

Lørdag den 28. oktober kl. 16.00
Koncert

Søndag den 29. oktober kl. 16.00
Koncert

Onsdag den 1. november kl. 19.30
Sangaften i Kapitalsalen

Søndag den 5. november
Alle helgens søndag

Tirsdag den 7. november kl. 19.30
Koncert

Onsdag den 8. november kl. 19.30
Klosteraften i Dormitoriet

Søndag den 12. november
Kransenedlæggelse efter højmessens

Tirsdag den 14. november kl. 19.30
Filmaften i Den Gamle Biograf

Tirsdag den 21. november kl. 19.00
Menighedsrådsmøde

Lørdag den 2. december kl. 20.00
Koncert

Torsdag den 7. december kl. 10.15
Gudstjeneste for Lindevang
og Klosterparken i kirken
v. Sten Haarløv

Lørdag den 16. december kl. 16.00
Koncert